

Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека
Кафедра бібліотекознавства і бібліографії
Кафедра культурології
Кафедра документальних комунікацій

**СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЦЕНТР
ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОГО, НАУКОВОГО ТА
КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОГО
ПРОЦЕСУ**

(Збірник матеріалів IV-ї
науково-практичної конференції
30-31 серпня 2010 року)

Рівне 2010

УДК 027.7
ББК 78.34 (4Укр)
С 91

Сучасна бібліотека вищого начального закладу як центр інформаційного забезпечення навчального, наукового та культурно-просвітницького процесу: зб. матеріалів 4-ї науково-практичної конференції 30–31 серпня 2010 р. / ред. С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк, І. О. Мирончук, Л. С. Кушка. – Рівне: РДГУ, 2010. – 95 с.

Відповідальний за випуск:

Грипич С. Н. – доцент,
директор наукової
бібліотеки РДГУ.

Комп'ютерна верстка

Поліщук О. С. –
інженер–програміст.

Рецензенти:

Рогова П.І. –
кандидат історичних наук,
директор ДНІБ України
ім. В. Сухомлинського.

Бандилко Л.Ф. –
кандидат історичних наук,
доцент кафедри
бібліотекознавства і
бібліографії РДГУ.

У збірник матеріалів конференції увійшли тексти доповідей, у яких різнобічно висвітлено діяльність наукової бібліотеки РДГУ, спрямованої на допомогу навчальному, науковому та культурно-просвітницькому процесу. Автори доповідей висвітлили і свої пропозиції щодо подальших перспектив розвитку університетської бібліотеки.

Рекомендовано до друку методичною радою
наукової бібліотеки РДГУ
Протокол №7 від 19 серпня 2010 р.

©Наукова бібліотека РДГУ
Рівне, вул. Остафова, 31

УДК: 027.7:061.6

С.Н. ГРИПИЧ

доцент РДГУ,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО, НАУКОВОГО ТА КУЛЬТУРНО- ПРОСВІТНИЦЬКОГО ПРОЦЕСІВ.

***Резюме:** Висвітлюється діяльність бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету інформаційного забезпечення навчального, наукового та культурно-просвітницького процесів. Наукова бібліотека розглядається не лише як одна із складових інформаційної системи, а як науково-навчальний підрозділ.*

***Ключові слова:** Рівненський державний гуманітарний університет, інформаційне забезпечення, інформаційний центр, модернізація, автоматизація бібліотечних процесів, перспективи розвитку.*

Актуальність нашої IV-ї науково-практичної конференції зумовлена появою нових вимог до бібліотек вищих навчальних закладів країни, тому що сьогодні всі основні сфери їхньої діяльності потребують постійного надходження оперативної інформації. Кожен ВНЗ повинен надавати як студентам, так і викладачам повну інформацію (в т. ч. і галузеву, – в нашому випадку – педагогічну). Важливу роль у цьому процесі відіграє наукова бібліотека.

Системний характер зрушень в освітній галузі суттєво вплинув на її розвиток. Період визначення відбувся. Модернізація освіти інтенсивно розвивається, а це в свою чергу, вимагає нових рішень, нових шляхів просування вперед і нашої наукової бібліотеки. За цей час змінилось уявлення про завдання і можливості бібліотеки в освітній, науковій та інформаційній інфраструктурі університету. Сьогодні ми намагаємося пропонувати й успішно впроваджувати нову інформаційну політику щодо забезпечення навчального, наукового та культурно-просвітницького процесу. Бібліотека як центр знань та інформації реформує свою діяльність відповідно до завдань поставлених перед нею тими соціокультурними процесами, що відбуваються у суспільстві. Інноваційні процеси, які впроваджуються в

діяльність нашої бібліотеки, охоплюють практично всі аспекти бібліотечно-інформаційного обслуговування, впливаючи на покращення управління бібліотечними ресурсами і підвищення їх якості.

Наша наукова бібліотека заснована в 1945 році як структурний підрозділ тоді ще учительського інституту. Пройшовши свій історичний шлях, зберігши традиції, впровадивши сучасні інформаційні технології, бібліотека виконує свої функції щодо науково-інформаційного забезпечення науково-дослідної роботи й навчально-виховного та культурно-просвітницького процесів вищого навчального закладу в підготовці висококваліфікованих фахівців, надання доступу користувачам до документів бібліотеки на основі якісного та оперативного бібліотечно-бібліографічного обслуговування відповідно до інформаційних запитів.

Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету будує свою роботу на основі та у відповідності до загальних тенденцій реформування вищої освіти України, а також враховуючи завдання та специфіку діяльності РДГУ. Бібліотека не тільки забезпечує інформаційну підтримку всіх напрямків діяльності вищого навчального закладу, а й безпосередньо бере участь в освітньому процесі, взаємодіючи з ректоратом, факультетами, кафедрами університету на принципах партнерства. Наукова бібліотека реалізує свої головні функції: освітню, інформаційну, культурну, наукову.

Освітня функція полягає в подальшій реалізації положень Національної доктрини розвитку освіти та інших законодавчих і нормативно-правових документів.

Культурологічну функцію університетська бібліотека реалізовує шляхом організації відповідної роботи із залучення студентів до вивчення та розуміння найкращих надбань світової культури, мистецтва, літератури.

Наукову функцію бібліотека здійснює за такими напрямками як: науково-дослідницька, науково-видавнича, а також діяльність, спрямована на допомогу наукового процесу РДГУ. Відповідно до вище визначених функцій бібліотека працює у таких напрямках:

- продовжує роботу з формування та розширення інформаційно-освітнього ресурсу на різноманітних носіях;
- здійснює всебічне забезпечення освітньої, наукової та виховної діяльності;
- надає всім категоріям користувачів доступ до інформації на різних носіях;

- вивчає та прогнозує потреби користувачів у бібліографічних та інформаційних запитах, постійно розширює спектр бібліографічних послуг та їх якість;
- спрямовує свою діяльність на досягнення високого рівня знань студентів, який передбачає базову, інформаційну грамотність та безперервну освіту тощо.

І все це в комплексі працює на інформаційне забезпечення навчального (освітнього), наукового та культурно-просвітницького процесів життєдіяльності вищого навчального закладу. Бібліотека продовжує свою роботу як інформаційний центр з психолого-педагогічної освіти в традиційних і електронних формах. Для якісного виконання всіх поставлених перед бібліотекою завдань здійснюється необхідна методична робота, а також проводяться заходи з підвищення професійних знань співробітників відповідно до завдань модернізації діяльності наукової бібліотеки. А тепер про все це більш докладно.

Обслуговування читачів

Традиція обслуговування користувачів у науковій бібліотеці дозволяє зробити висновок щодо її особливої ролі в самостійній роботі.

Ми обслуговуємо всі категорії своїх користувачів, враховуючи їх професійні, освітні, культурні потреби та інтереси, які задовольняються за допомогою відповідних бібліотечних, бібліографічних та інформаційних послуг. Коло завдань в обслуговуванні читачів спрямовується на допомогу у виборі конкретної літератури, уточнення запитів, виховання культури читання, надання допомоги в пошуку інформації, ознайомлення з бібліографічними джерелами та ін. Тут ми враховуємо такі напрямки, як забезпечення виконання інформаційних запитів та розкриття бібліотечних фондів; визначення загальної оцінки стану інформаційно-бібліотечного обслуговування; вивчення складу користувачів за категоріями та галузями їхньої безпосередньої діяльності; визначення основних тенденцій у інформаційних запитах користувачів; виявлення позитивних і негативних факторів, які впливають на основні показники з обслуговування, створення комфортних умов для задоволення інформаційних потреб користувачів.

Обслуговування читачів у науковій бібліотеці РДГУ здійснюється диференційовано за галузевим принципом і читацьким призначенням.

Ми використовуємо також і груповий метод обслуговування читачів. На початку навчального року, згідно з графіком, студенти всіх факультетів з I до V курсу на абонементі (центральному) отримують комплекти підручників, навчально-методичних посібників.

Проводимо моніторинг читацьких запитів, вивчаємо незадоволений попит на літературу, аналізуємо якість та ефективність бібліотечних послуг і основні тенденції щодо їх розвитку. Вже не вперше бібліотекою спільно з інститутом соціальних досліджень РДГУ проведено ряд соціологічних маркетингових досліджень. Серед них: «Наукова бібліотека РДГУ очима своїх користувачів» (2008 р.), «Книга і читання в житті сучасної студентської молоді» (2009 р.), «Інформаційна культура студентів в контексті навчального процесу в РДГУ» (2010 р.). Разом з тим, для організації вивчення читачів та їх індивідуальних інформаційних запитів застосовуємо ряд бібліотечних методів таких як: аналіз незадоволеного попиту на літературу. Його результати дають нам можливість визначати подальші перспективи щодо удосконалення роботи з обслуговуванням користувачів та задоволення їх інформаційних запитів.

Одним із основних завдань є всебічне сприяння самостійній роботі студентів. Ми також прагнемо удосконалювати її навички та сприяти формуванню інформаційної культури своїх читачів. Крім цього, надаємо необхідні консультації, допомагаємо у виборі необхідних джерел інформації, розкриваємо зміст своїх фондів шляхом проведення різноманітних культурно-просвітницьких та інформаційних заходів.

Науковою бібліотекою за рік обслуговується за єдиним читацьким квитком 12500 читачів; обслуговується всіма структурними підрозділами бібліотеки понад 46000 читачів; відвідування становлять приблизно 400000; видається книг близько 750000 примірників.

Культурно-просвітницька робота

Наукова бібліотека нашого університету – головна в області установа з питань бібліотечно-бібліографічного та науково-інформаційного забезпечення фахівців-освітян у галузі психолого-педагогічної науки та освіти.

Крім студентів, науковців нашого університету, потенційними користувачами є і вчителі шкіл, випускники університету, педагоги, студенти навчальних закладів міста й області. І тому, наукова бібліотека як інформаційний центр з питань педагогіки та психології, упроваджує у свою різноаспектну діяльність інноваційні підходи. Впроваджуючи інновації, бібліотека враховує свої завдання та функції. Відповідно до цього й формуються запити на культурно-просвітницьку роботу та її виконання. Обслуговуючи науковців, студентів, тематику культурно-просвітницької роботи бібліотеки, спрямовуємо на задоволення їхніх інформаційних потреб як фахових, так і духовних. Тому, інноваційний підхід тут виявляється в нових формах і методах

роботи, які використовуємо у традиційних бібліотечних заходах: організації виставок, проведенні бібліографічних оглядів, днів інформації та ін. Це і застосування елементів діалогу, запитань і відповідей, проблемних бесід тощо. Наукова бібліотека у своїй культурно-просвітницькій діяльності ставить мету сприяти формуванню ціннісних орієнтирів у студентів шляхом розкриття розмаїття культурного простору на основі використання наявних документних та інформаційних ресурсів.

Ми прагнемо забезпечити, з одного боку, високий рівень фахової освіти й професійності майбутнього спеціаліста, а з іншого – виховання гармонійно розвиненої, соціально-активної й національно-свідомої людини, здатної до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації. З метою розвитку інтелектуальних здібностей молоді та сприянню у виконанні навчальних планів і програм бібліотека проводить «Дні факультету», «Години цікавих повідомлень», «День першокурсника» та ін.

На допомогу національному, патріотичному та громадянському вихованню студентської молоді, а також реалізації Указів Президента, розпоряджень Кабінету Міністрів України та доручень Рівненської облдержадміністрації щодо відзначення державних, історичних пам'ятних дат ми організували та провели, наприклад, усний журнал «Історія українського державотворення в іменах», «1000 років української суспільно-політичної думки», «Волі народної дзвін» та ін.

Питанням морально-етичного, естетичного виховання були присвячені такі заходи, як «Світ очима художника» (усний журнал), мистецький вернісаж «Кіно. Театр», «Мистецьке розмаїття» (Методи, стилі та течії в мистецтві), «По сторінках «Літературної України»».

Одне із завдань культурно-просвітницької роботи полягає в пропаганді та популяризації найкращих зразків світової та вітчизняної літератури. З цією метою проведено: тематичний вечір «Жіночі образи в українській літературі», літературну композицію з творчості Ліни Костенко «Думки у слові стверджують себе» та ін.

Історія, культура та суспільне життя Рівненщини, України знайшло своє відображення в таких заходах бібліотеки, як цикл «Цікаві зустрічі». Традиційно бібліотека прагне знайомити студентів із науковими та творчими здобутками професорсько-викладацького складу університету. Ми проводимо не лише презентації наукових доробків окремих викладачів, а й цілих кафедр університету.

Дієвою формою культурно-просвітницької роботи, спрямованої на розкриття фондів бібліотеки є книжкові виставки та перегляди літератури найрізноманітнішої тематики і читацького, і цільового призначення. Книжкова виставка як форма бібліотечної

роботи є наочною формою популяризації літератури, що має орієнтувати читача на пізнання змісту бібліотечних фондів, видань із певної теми. На перший погляд видається, що організація книжкових виставок – це традиційна форма бібліографічного інформування, але ряд обставин змушує дивитись на неї по-новому. Насамперед, це пов'язано з великою кількістю надходжень нової літератури до бібліотеки та зацікавленістю читачів документами з того чи іншого питання. Перед організаторами конкретної книжкової виставки постає завдання: розробити структуру виставки так, щоб не тільки привернути увагу користувача саме до неї, а й найповніше розкрити її тему. Ефективність виставок залежить від добору літератури, яка експонується, оформлення, уміння виділити головне, зробити її привабливою. Важливо не забути при цьому про користувачів, на яких вона розрахована, тобто до організації виставки потрібно підходити диференційовано.

Не зайвим було б активніше впроваджувати нові форми роботи. Серед них цікавою, на мій погляд, була б така форма, як «Презентація кафедри» – захід, під час якого студентам представляють викладачів та їхні наукові праці, які є у фондах бібліотеки, знайомлять із творчими планами науковців.

Наукова бібліотека працює і в одному з важливих напрямків інформаційно-бібліографічного забезпечення конференцій, семінарів тощо. Тут обов'язково враховується тематика, напрямки наукових досліджень, актуальні проблеми педагогічної науки, освіти, практики, досягнення вітчизняних та зарубіжних учених. До таких експозицій, частіше за все укладаються тематичні бібліографічні списки, покажчики, обсяг яких іноді значно перевищує кількість представленої на виставці літератури.

Все вищезазначене формує у читача сприймання бібліотеки як культурно-просвітницького центру, задовольняючи його інформаційні потреби, впливаючи на його духовність. Вони активізують його думку, позитивне сприймання світу, акцентують увагу на проблемах, допомагають знайти їх розв'язання.

Довідково-бібліографічна та інформаційна робота

Робота бібліотеки спрямовується на створення раціональної системи інформаційно-бібліографічного забезпечення діяльності університету та на задоволення навчального, наукового, культурно-просвітницького процесів відповідно до задекларованих принципів Болонського процесу. На досягнення цієї мети були спрямовані всі ресурсні можливості, функції, методи та технології. І головними серед них були:

- довідково-бібліографічне інформування;
- інформування про фонди бібліотеки;
- поточне інформування;
- навчально-консультаційне інформування;
- рекламна діяльність.

До кожної з цих видів технологій бібліотека диференційовано застосувала різні форми та методи індивідуального, групового та масового інформаційного забезпечення. Довідково-бібліографічне обслуговування здійснювалося не тільки за допомогою традиційних каталогів і картотек, але й за допомогою електронного каталогу, баз даних, повнотекстової автоматизованої інформаційно-правової пошукової системи «Консультант», мережі Інтернет.

Довідково-бібліографічне обслуговування здійснює більшість підрозділів бібліотеки, але провідне місце тут належить інформаційно-бібліографічному відділу. Працюючи здебільшого в режимі «запит-відповідь», виконуємо різноманітні довідки, використовуємо різні форми та технології інформування та бібліографування. Інформаційне навантаження несуть у собі такі форми роботи як «Дні кафедри», «Дні факультету», бібліографічні огляди різноманітного читачького призначення. З року в рік університетська бібліотека організовує й аудиторні виставки-перегляди, зазвичай вони проводяться на перших лекціях вивчення навчальних дисциплін і дають здебільшого вичерпну інформацію про наявність навчальної, наукової, довідкової та іншої літератури з того чи іншого навчального предмета. Також науковою бібліотекою організовується супровід щодо проведення міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових конференцій, що відбуваються на базі РДГУ. Це – і виставки-перегляди, і показники тощо. Традиційно проводиться робота з інформаційного обслуговування керівників університету. Системою «Вибіркового розповсюдження інформації» (ВРІ) обслуговується 8 тем, системою «Диференційованого забезпечення керівництва» (ДЗК) також 8 тем, відповідно до яких систематично відслідковується новітня інформація і передається замовникам.

Наукова бібліотека удосконалює свою діяльність як центр з питань педагогіки та психології, основними завданнями якого є цілеспрямована діяльність на своєчасне задоволення інформаційних потреб працівників освіти й студентів – майбутніх педагогів на основі ефективної організації і використання інформаційно-бібліографічних ресурсів із застосуванням прогресивних автоматизованих технологій. На основі електронного каталогу та баз даних оперативно готуються показники літератури: тематичні, нових надходжень; ретроспективні та матеріали з інформаційного забезпечення навчальних дисциплін,

призначених для ліцензування й акредитації вищого навчального закладу.

Серед форм навчально-консультаційного інформування наша бібліотека, використовуючи індивідуальні, групові та масові форми роботи, проводить зі студентами I курсів усіх факультетів бібліотечно-бібліографічні заняття щодо сучасних методів роботи з інформацією, приділяє увагу проблемам, пов'язаним з пошуком і використанням інформації. На думку Міністерства освіти і науки України (є відповідне рішення колегії Міністерства освіти і науки України та нашої Вченої ради) і на нашу думку також, існує потреба офіційно визнати навчальну дисципліну «Основи інформаційної культури». Тому, саме це дасть відповідні знання, уміння, навички щодо пошуку, сприйняття та узагальнення інформації. Рівень інформаційної культури визначається вмінням правильно формулювати свої потреби в інформації, швидко її розшукувати, оцінювати, відбирати та ефективно її використовувати. На жаль, поки це питання вирішується досить повільно.

Перед університетом і науковою бібліотекою стоїть важливе завдання – створити умови, які дозволять користувачам самостійно орієнтуватися в масиві інформації, шукати власні шляхи вирішення завдань в умовах інформатизації. Бібліотека бере на себе місію (відповідно до своєї компетентності) з формування інформаційної культури майбутнього вчителя. В чому це полягає? – Знайомимо студентів зі структурою бібліотеки, довідково-пошуковим апаратом, з правилами бібліографічного опису, зі створеними електронними ресурсами (електронним каталогом, базами даних), правилами пошуку інформації. Для студентів уже III курсу проводимо бібліографічні огляди літератури за темою «Науково-дослідницька робота студентів: організація, методологія, інформаційне забезпечення». Крім цього, надається консультаційна допомога професорсько-викладацькому складу університету та студентам у їх науковій діяльності: добірї необхідних джерел інформації для дисертаційних, дипломних, магістерських та бакалаврських робіт; оформлення списків літератури до наукових робіт; присвоєнні класифікаційного індексу на статті та книги, що подаються науковцями до друку. З метою оперативного інформування про найбільш актуальні та запитувані проблеми освіти, організації науково-дослідної роботи й інших питань, бібліотека веде, постійно поповнюючи новою інформацією прес-бібліодайджести.

Комплектування та облік книжкового фонду

У діяльності наукової бібліотеки відсутні напрямки роботи, які б не працювали на інформаційне забезпечення. Серед них і

формування книжкових фондів. Головною метою у цьому є досягнення відповідності його складу статусу університету, вимогам Міністерства освіти і науки України до вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та принципів задекларованих Болонським процесом.

Книжковий фонд формується за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів. Проведення бібліотекою соціологічних досліджень, на нашу думку, мають сформувані нове бачення ролі фондів у науковій, навчальній і культурно-просвітницькій діяльності університету; виробити нову структуру і визначити нові пріоритети комплектування; удосконалити повноту та якість відтворення фонду в пошукових системах. Усе це сприятиме підвищенню якості змісту, відповідності потребам користувачів, ефективності використання, якості їх збереження, визначенню раціонального обсягу фінансування на комплектування і досягненню максимальної ефективності використання коштів.

Важливим напрямком у комплектуванні фонду бібліотеки є встановлення довгострокових партнерських стосунків із видавничими та книгорозповсюджувальними установами України. Джерелами комплектування наукової бібліотеки є: МОН України, видавництва «Академія», «Академвидав», «Кондор», «Центр навчальної літератури», «Ліра». Фонд формується за безпосередньої участі фахівців кафедр університету. Для задоволення інформаційних (освітніх, наукових дозвілєвих) потреб користувачів наукова бібліотека у своїх фондах нараховує понад 500000 примірників навчальної, наукової літератури, документів на електронних носіях. Бібліотека співпрацює з викладачами університету не тільки в питаннях редагування картотеки книгозабезпечення, але й активно взаємодіє в питаннях створення електронної бібліотеки, що має містити електронні документи, які надходять з редакційно-видавничого відділу університету; електронні документи, які надходять безпосередньо від викладачів університету; придбання у видавництв, паралельно із друкованими документами, їх електронних копій.

Створення довідково-пошукового апарату

Сьогодні змінюється уявлення про традиційний довідковий апарат, у створенні якого (за сучасних умов) мають бути враховані два аспекти – інформування про видання на традиційних носіях і в електронній версії, а також про ресурси, до яких надається доступ через Інтернет, що дозволить читачам користуватися ними, не відвідуючи бібліотеку [1].

Бібліотека продовжує роботу з формування, розширення та удосконалення свого довідково-пошукового апарату (ДПА) – в

традиційній та електронній формах. У систему ДПА наукової бібліотеки входять 18 планомірно організованих, взаємопов'язаних і доповнюючих один одного різноманітних видів (абеткових, систематичних, жанрових, спеціальних, тематичних та ін.) бібліотечних каталогів і картотек (у картковій формі), що інформаційно забезпечують один із напрямків функціонування університету. Крім цього: створюємо бібліографічні бази даних (авторефератів дисертацій, які надходять до бібліотеки; наукових праць викладачів РДГУ, періодичних видань, що отримує бібліотека та ін.); реферативні (реферати зі збірника наукових праць РДГУ «Оновлення змісту, форм і методів навчання і виховання в закладах освіти»); повнотекстові (нормативно-правова база комп'ютерної інформаційно-пошукової системи «Консультант»). Проводиться відповідна робота з аналітико-синтетичної обробки документів та здійснюються всі необхідні технологічні процеси каталогізації. Продовжуємо роботу з формування фонду довідково-бібліографічних інформаційних видань та фонду виконаних довідок.

Організація та збереження книжкових фондів

Наукова бібліотека приділяє велику увагу раціональній організації та збереженню своїх фондів на паперових та електронних носіях. Проводиться відповідна робота з їх ефективного розміщення, регулярного обезпичення перевірки правильності розстановки, реставрації та збереження.

Комп'ютеризація бібліотечних процесів

Ще одним із найнеобхідніших завдань наукової бібліотеки є впровадження комп'ютерних технологій для забезпечення наукової, навчальної, методичної та культурно-просвітницької роботи повноцінною інформацією як у традиційній формі, так і на електронних носіях й через електронні мережі, що дозволить отримати доступ до інформаційних ресурсів України та світу. Запроваджена автоматизована система «УФД/Бібліотека» підвищує якість цієї роботи. Маючи на меті модернізацію бібліотеки, ми дбаємо про створення ефективної системи бібліотечно-бібліографічного обслуговування, яке неможливе без оновлення довідково-пошукового апарату, формування та використання електронних ресурсів і послуг, змін інформаційних потреб читачів.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку освіти, зокрема зростання конкуренції на ринку освітніх послуг, розширення дистанційної освіти, можна стверджувати, що інформаційна підтримка

навчальних та наукових процесів наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету є важливою частиною освітньої, наукової та культурної діяльності. Відповідно до цього, ми плануємо створення автоматизованих робочих місць (для працівників наукової бібліотеки та її користувачів), навіть автоматизованого бібліотечного комплексу (з підключенням до мережі всіх без винятку підрозділів бібліотеки). А в перспективі, вдосконалюючи довідковий апарат, – забезпечити оперативний доступ користувачів до локальних (регіональних, національних) інформаційних ресурсів профільного змісту через мережу Інтернет [4].

Незважаючи на ряд труднощів, що супроводжували цей напрямок діяльності бібліотеки, ми спрямовуємо свою роботу на подальше освоєння сучасних комп'ютерних технологій, забезпечення ефективної роботи автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи, підтримку загальнодоступних баз даних і фонду електронних копій документів, супровід доступу до Інтернету, адміністрування баз даних і систем бібліотеки.

Локальна комп'ютерна мережа бібліотеки нараховує 11 комп'ютерів (у т. ч. 1 сервер), «УФД/Бібліотека» є базовим програмним забезпеченням. Маємо також і спеціальні технічні засоби (3 принтери, 2 ксерокси). Розуміємо, що це є краплинкою в морі від необхідного. Але, незважаючи на це, ми працюємо в напрямку створення електронної бібліотеки, що складається з таких технологічних процесів:

- формування електронного каталогу на основі опрацювання вхідного документного потоку та ретроконверсії фонду;
- формування реферативної бази даних зі збірника наукових праць РДГУ «Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти»;
- поповнення фонду електронних документів матеріалами, які отримували від видавництва та книготоргівельних установ, а також виданнями, підготовленими викладачами РДГУ, що надходили до нашого фонду на компакт-дисках та дискетах;
- формування бібліографічних баз даних: поточного комплектування (попередніх замовлень на літературу); наукових праць викладачів РДГУ; авторефератів дисертацій, що надходять до бібліотеки; книгозабезпечення навчального процесу РДГУ; періодичних видань наукової бібліотеки РДГУ;
- здійснюється видача електронних довідок читачам.

Регулярно архівуємо всі свої електронні бази даних. Здійснюємо (в електронному режимі) інтегрований та диференційований облік документів. Оновлюємо web-сайт бібліотеки,

який надає можливість доступу до її електронного каталогу та баз даних.

Наукова діяльність

У Законі України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» зазначається, що організація науково-дослідної, науково-бібліографічної та науково-методичної роботи є основним напрямком роботи кожної бібліотеки. Таким чином, функції бібліотеки трансформувались, змінились і погляди на них. Науково-дослідна робота стає базовою у науково-методичній, навчальній, виховній діяльності бібліотеки. Окремим напрямком науково-дослідної роботи стали соціологічні дослідження думки читачів-студентів про роботу бібліотеки. (Про це я говорила вже вище). Робота бібліотеки висвітлюється на сторінках фахових видань, наукових конференціях, семінарах, нарадах тощо. Так лише за останній рік опубліковано статей у фахових збірниках – 7 подано до друку статей – 4 з них 2 у фахові видання, видано 9 бібліографічних та біобібліографічних покажчиків за період (2009–2010рр.) «Методичні рекомендації з упровадження ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»». Поданий до друку біобібліографічний посібник «РДГУ в персоналіях. Науковий літопис. Т. 1». Видано 2 збірники матеріалів наших конференцій (ще 1 підготовлено до друку). Таким чином, наукова робота є невід’ємною складовою функціонування бібліотеки, яка забезпечує якісно новий рівень її діяльності в контексті інформаційного задоволення фахових потреб користувачів. Отже, наукова діяльність нашої бібліотеки здійснюється за такими напрямками:

- науково-дослідна діяльність;
- науково-видавнича (інформаційна) діяльність;
- науково-методична діяльність;
- діяльність наукової бібліотеки, що спрямована на допомогу науковому процесу.

Основною метою тут є: сприяти виконанню тих завдань, що постають перед сучасною вищою школою України і перед РДГУ, зокрема.

За рекомендаціями Науково-методичної бібліотечної комісії МОН України та відповідним рішенням Вченої ради РДГУ вже рік як ми за результатами науково-дослідної, науково-методичної, науково-видавничої діяльності знаходимось у статусі «наукової бібліотеки». Весь цей час бібліотека працювала над великим дослідницьким проектом «РДГУ». За підсумками I етапу та на основі результатів досить кропіткої роботи підготовлено до друку біобібліографічний

посібник «РДГУ в персоналіях. Науковий літопис. Т. 1». Особливо хочу подякувати його укладачам Л.М. Буравковій, Н.В. Марчук і всім тим, хто долучився до цього. Серед них майже всі працівники довідково-інформаційного відділу, і не тільки. Це – відділ каталогізації: наші редактори – Коломієць Н.Б., Мирончук І.О., Кушка Л.С.; наша інженерна служба – Мосурець Д.М., Поліщук О.С. Велике «дякую» треба сказати і моєму заступнику Поліщук С.М., якій довелося вирішувати досить багато технічних питань щодо виходу цього посібника. Чекаємо на його появу та презентацію, тому що для нас ця подія не є ординарною.

Бібліотека взяла участь у науково-практичних конференціях. Лише в минулому навчальному році – це в:

- Міжнародному форумі «Проблеми розвитку інформаційного суспільства» (Львівський національний університет ім. І.Франка та Львівська національна наукова бібліотека України ім. В.Стефаника);
- науково-практичній конференції «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства» (Національний університет «Львівська політехніка»);
- Міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотеки вищих навчальних закладів України на шляху до світового інформаційного простору» (Харківський національний університет ім. В. Каразіна).

Крім цього, з нашої ініціативи та за участі кафедр університету, нами проведено науково-практичні конференції «Ефективність та якість бібліотечного обслуговування студентів у бібліотеці РДГУ» (2007 р.); «Бібліотека вищого навчального закладу в контексті сучасності» (2008 р.); «Бібліотеки вищих навчальних закладів в умовах реформування вищої освіти України: досвід та перспективи» (2009 р.); «Сучасна бібліотека вищого навчального закладу як центр інформаційного забезпечення навчального, наукового та культурно-просвітницького процесів» (2010 р.). Зважаючи на завдання наукової бібліотеки РДГУ, ми співпрацюємо з ДНПБ України ім. В.Сухомлинського, що незабаром дасть нам змогу формувати віртуальний корпоративний галузевий науково-інформаційний ресурс і сприятиме задоволенню фахових потреб освітян у повноцінному інформаційно-методичному забезпеченні. І тому, на запрошення Державної науково-педагогічної бібліотеки України, ми беремо участь у реалізації довгострокового, загальнодержавного наукового проекту з формування Всеукраїнської реферативної бази даних «Україніка наукова» та в її паперовому варіанті – Українському реферативному журналі (УРЖ) «Джерело». Рамки цього проекту передбачають, з нашого боку, реферування збірника наукових праць РДГУ «Оновлення

змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти» (поки здійснено реферування 40-го випуску збірника). Сподіваємось на подальшу співпрацю.

Видавнича діяльність

Коли заходить мова про видавничу діяльність наукової бібліотеки вищого навчального закладу, часом виникає питання: а чи потрібен такий вид діяльності науковій бібліотеці, може, це зайве навантаження на й так достатньо переобтяжену обов'язками університетську структуру. Практика видавничої роботи у нас почалася з 2001 року й виразно засвідчила, що цей напрямок діяльності для бібліотеки університету є безумовно важливим. Тому що, **по-перше**, видавничі проекти підіймають престиж бібліотеки саме як наукової структури університету; **по-друге**, видання, що готуються в бібліотеці, уможлиблюють швидке й оперативне опублікування; **по-третє**, презентуючи (через інформаційні мережі в т. ч. web-сайт) свої видання, ми сприяємо рекламі бібліотеки й університету. Це зовсім не перебільшення оскільки після виходу в світ деяких видань нашої бібліотеки, як скажімо покажчиків: «Особистісно-зорієнтована освіта», «Проблеми виховання у сучасному вимірі», «Модернізація освіти: Ефективні підходи та результативні технології навчання в умовах нової структури і змісту початкової освіти» (психологічні та педагогічні аспекти), «Соціалізація особистості як психолого-педагогічна проблема», «Профільне навчання: можливості та реалії», «Документно-інформаційні ресурси», «Психосоціальний розвиток особистості: формування життєвих перспектив», та ін., їх оцінили в наукових та професійних колах України. Про те, як поставлена видавнича робота в науковій бібліотеці РДГУ свідчить хоч би динаміка кількості видань:

2001 рік – 7	2006 рік – 13
2002 рік – 10	2007 рік – 14
2003 рік – 9	2008 рік – 6
2004 рік – 9	2009 рік – 5
2005 рік – 11	2010 рік – 4

Усього: 95 видань.

Усе: і додрукарська підготовка, плюс комп'ютерний набір, редагування, аж до самого друку безпосередньо проводиться силами бібліотечних працівників. Цілком зрозуміло, що можливість реальної якісної підготовки видань до друку, з'являється тільки тоді, коли в бібліотеку приходить повноцінна комп'ютеризація, виділяються відповідні кошти на фінансування видавничих проектів. У науковій бібліотеці започатковано низку видавничих серій, зокрема: «РДГУ в персоналіях. Науковий літопис. Т...», «Академіки, доктори, професори

РДГУ», «Нові надходження. Серія....», «Друковані праці викладачів за ... рік», «Педагогічна інноватика».

Методична робота

Бібліотекою впродовж останніх років розроблено і впроваджено у практику діяльності цілу низку організаційно-управлінських документів та інструктивно-методичних матеріалів, що сприяло покращенню інформаційних процесів в університеті. Виявляли, узагальнювали та впроваджували в практику бібліотеки кращий вітчизняний та зарубіжний досвід. Визначали коло питань, які потребували напрацювань технологічних рішень. Складали аналітичні довідки з різних питань діяльності наукової бібліотеки. Надавали методичну допомогу бібліотекам коледжів, які входять до складу РДГУ, а також студентам спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія» факультету ДКМ, які щорічно проходять навчальну і виробничу практику на базі нашої бібліотеки.

Удосконалення ролі бібліотеки знаходить відображення при обґрунтуванні напрямків покращення управління, планування, вибору пріоритетів у ресурсозабезпеченні й технічному переоснащенні бібліотеки, вироблення критеріїв оцінки результативності роботи. Все, що мною окреслено в цій доповіді, є досить непоганим результатом нашої роботи, але запровадження інноваційних освітніх технологій, участь у Болонському процесі потребують нової ефективної системи інформаційного забезпечення користувачів.

Усе більшого розвитку набуває автоматизація бібліотечних процесів, що є важливим для інформаційної підтримки навчальної, наукової, культурно-просвітницької діяльності університету. Ми намагаємось також активно впроваджувати нові інформаційні технології.

Цей процес зупинити неможливо! Тому, що складність і багатоаспектність інформаційних потреб користувачів зумовлює необхідність розроблення і реалізації ефективної стратегії трансформації бібліотек вищих навчальних закладів і нашої бібліотеки зокрема. А для розроблення стратегії необхідно моделювати ситуацію, виявляти необхідність змін, планувати та реалізовувати ці зміни. Питливими є фактори, що впливають на розвиток бібліотеки:

- 1) підвищення ролі освіти в суспільстві;
- 2) розповсюдження нових інформаційних технологій, які роблять бібліотеку більш привабливою для студентів;
- 3) зміна свідомості бібліотечного персоналу, який знаходиться у пошуку найбільш адекватних форм презентації бібліотеки безпосередньо у вищих навчальних закладах.

Перспективу розвитку ми бачимо у створенні електронної бібліотеки, до складу якої увійдуть електронні підручники та навчальні посібники, методичні рекомендації, пакети навчальних програм та інші електронні видання, необхідні для навчального процесу. В подальшій перспективі – вирішення таких питань: штрих-кодування фонду, ведення електронного формуляра, активне використання як власних електронних ресурсів, так і віддалених. Але вже зараз ми маємо визначити пріоритети, сформулювати першочергові завдання. А це:

- 1) проводити роботу зі створення електронної бібліотеки (ЕБ), заснованої на власних ресурсах і на доступі до якісної світової наукової інформації (віддалених ресурсів);
- 2) підвищувати рівень використання інформаційних ресурсів, сучасних систем навігації, а також систематизованих баз даних електронних документів – бібліографічних, фактографічних, повнотекстових;
- 3) створити власні електронні ресурси (ЕР).

Для всього окресленого та з метою оптимального інформаційного забезпечення навчальної та науково-дослідної роботи нами мають бути розроблені заходи щодо її вдосконалення, створення та використання традиційних та інноваційних інформаційних технологій у роботі з інформаційного забезпечення університету. Всі наші зусилля повинні бути спрямовані на їх виконання. Тому що наукова бібліотека повинна крок за кроком перетворюватись на інформаційний центр університету з упровадження та використання комп'ютерних технологій, на структурний підрозділ складнішого типу, де поряд із традиційною має бути створена й повинна функціонувати електронна бібліотека. Я усвідомлюю, що надзвичайно повільно відбуваються зрушення у розвитку наукової бібліотеки через слабе або, скоріше за все, відсутнє фінансування матеріально-технічної бази бібліотеки. Але інформатизація зводиться не лише до придбання бібліотекою комп'ютерів. Технологічна модернізація бібліотеки приведе до глибоких змістовних перетворень. Зміниться характер відносин у системі «користувач-документ».

Наукова бібліотека РДГУ далі посідає все вагомніше місце в науковій, освітній, інформаційній структурі університету, прагне згодом трансформуватися в інформаційний, науково-освітній, дослідницький, культурологічний центр із широким спектром інформаційних послуг, інформаційних потоків. Потенціал і документний, і професійний ми маємо достатній, а, отже, можемо працювати на високому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти у контексті Болонського процесу / В.Андрущенко // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 5-9.
2. Вершинина Л.П. Совершенствование деятельности вузовской библиотеки на основе процессного подхода / Л.П.Вершинина, Т.С.Ландер // Научные и технические библиотеки. – 2007. – №4. – С. 56-64.
3. Горовий В. Бібліотеки: погляд у завтра / В.Горовий // Бібліотечний вісник. – 2006. – №5. – С. 3-7.
4. Григоренко Т.В. Наукова бібліотека Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини: стратегія розвитку / Т.В.Григоренко // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О.Сухомлинського. – Вип. 1. – К., 2008. – С. 336-342.
5. Современная университетская библиотека: модернизация, управление, качество / Л.Л.Батова, А.И.Плетняк, Н.И.Размерилова [и др.]. – М.: Логос, 2005.
6. Шрайберг Я. Автоматизация как новое научное направление в библиотечно-информационной области: десять главных принципов автоматизации / Я.Шрайберг // Научные и технические библиотеки. – 2000. – №2. – С. 5-11.
7. Ярошенко Т. Університетська бібліотека в інформаційному суспільстві / Т. Ярошенко // Бібліотечний форум України. – 2006. – №2. – С. 34-38.

Зміст

1. <i>Грипич С. Н.</i> СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО, НАУКОВОГО ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОГО ПРОЦЕСІВ	3
2. <i>Тарасюк Г. М.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТРЕБИ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ	19
3. <i>Шиховцова І. Б.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРВІСУ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ	27
4. <i>Луцишина Т. С.</i> БІБЛІОТЕКИ ВНЗ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	32
5. <i>Супрунець М. Р.</i> КОРПОРАТИВНА КАТАЛОГІЗАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ	35
6. <i>Буравкова Л. М.</i> ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ НА ДОПОМОГУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ ОСВІТНЬОГО ТА НАУКОВОГО ПРОЦЕСІВ	42
7. <i>Глушук О. Г.</i> НАУКОВЕ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ” У ФОНДАХ БІБЛІОТЕКИ РДГУ	49
8. <i>Білявцева О. В.</i> ІСТОРІОГРАФІЯ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У ФОНДАХ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	53

9. <i>Сем'як С. П., Глущик Г. Р.</i> ВІДДІЛИ ОБСЛУГОВУВАННЯ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В РАКУРСІ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ	61
10. <i>Лешкевич Г. Д.</i> ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК УСПІШНОГО РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ	65
11. <i>Мельничук Г. П., Боровець К. М.</i> ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА КОРИСТУВАЧІВ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У РДГУ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)	70
12. <i>Семенюк Г. П.</i> НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ: ТРАДИЦІЙНІ НАПРЯМКИ ТА СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ	74
13. <i>Поліщук С. М.</i> ПРОФЕСІЙНЕ ВДОСКОНАЛЕННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ — ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВНЗ	79
14. <i>Бережняк О. В.</i> РОЛЬ МІСЦЕВИХ ВИДАВНИЦТВ У ФОРМУВАННІ ДОКУМЕНТНОГО ПОТОКУ РЕГІОНУ	85